

LÄTTSAMHET PÅ SKAM

Efter att ha beskrivit sin uppväxt med en alkoholiserad pappa i boken *Skammens boning* ville hon skriva något roligt och lättamt. Det gick inte. Doris Dahlins senaste roman *Vi vet nog vem du är* handlar om skam och utstötningsmekanismer.

text Amanda Säfström | foto Martina Holmberg

Så fort jag satte mig dök det upp en kvinna i mitt huvud, säger Doris Dahlin. Jag hade träffat henne för femton år sedan men aldrig kunnat glömma hennes levnadsberättelse som var så fruktansvärd. Hon kom från ett litet samhälle och hade varit utstött ända sedan hon var liten. Det var som om hon stod där och skrek: »Du ska skriva om det här!«.

Doris Dahlin har gömt sig undan solstrålarna som försöker leta sig fram till henne trots att hon valt en plats i skuggan. Vi sitter på Länkarnas café vid Hornsbergs strand på Kungsholmen med utsikt över kolonilottidyll, blommande syrener och båtar som puttrar förbi i kanalen nedanför. Här kostar en kopp kaffe en tia och mannen i kassan berättar att påtår ingår precis hur många gånger man vill.

Caféet finns också med i Doris Dahlins nya roman *Vi vet nog vem du är*. Hit går Grace, en av de två huvudpersonerna, när hon vill andas ut. Här trivs hon eftersom ingen tittar snett på henne och hon bara får vara den hon är.

Romanens titel *Vi vet nog vem du är* syftar på den fördömande småstadsmoralitet som Doris Dahlin själv har erfarenhet av. Att de inte duger som de är har inpräntats i både Grace och romanens andra huvudkaraktär Anna under hela deras uppväxt i Gävle. Även i deras vuxenliv lever skammen över att ständigt vara fel vidare. Ända tills det en dag brister och det som tigits ihjäl inte längre går att hålla tillbaka.

Numera bor Doris Dahlin själv på Kungsholmen i Stockholm och arbetar sedan flera år tillbaka som utbildningskonsult med eget företag. Hennes liv kan tyckas avlägset från romankaraktären Annas slit i Konsumkassan, men ändå är Anna inte långt borta, säger Doris Dahlin.

–När jag skrev var det som om jag spelade

upp ett liv som skulle kunna ha varit mitt. Hade jag bara råkat ut för andra människor, andra kriser eller haft mer otur kunde jag ha hamnat någon annanstans. Vissa människor som aldrig varit med om något tror att de aldrig skulle kunna bli alkisar eller uteliggare, utan att förstå vilka starka krafter som kan påverka.

Som utbildningskonsult arbetar Doris Dahlin med människors relationer till varandra på olika arbetsplatser. En fråga hon brinner för och som också finns med i hennes nya roman är hur illa många far i arbetslivet.

–Omorganisationer och avskedanden kan ju drabba människor väldigt hårt. Det är möjligt att det är nödvändigt att spara ibland, men det handlar om hur man behandlar folk. Många blir uppsagda utan vettiga besked eller ens ett samtal. Det finns så många starka utstötningsmekanismer i samhället i dag, inte minst i arbetslivet.

Doris Dahlin debuterade som författare 1971 med »Ockupationsleken«, en roman som hon skrev på gymnasiet och som hon i dag beskriver som »väldigt kritisk till hur den svenska skolan fungerade«. Förra året, 36 år efter debuten, kom hennes nästa skönlitterära bok, den självbiografiska romanen *Skammens boning*. En berättelse om hennes uppväxt i Härnösand med en pappa som drack och en deprimerad mamma som slet för att få familjen att överleva. Familjens problem var något Doris Dahlin från barnsben lärt sig att man inte talade om. Det tog många år av terapi i vuxen ålder innan hon ens kunde berätta för sina närmaste.

–För mig var det en jättegrej att berätta att pappa hade supit. Även att ha varit så fattig var väldigt skamligt för mig.

När hon väl började berätta ledde det till att hon blev fysiskt sjuk. De spänningar som lagrats hela hennes liv började sakta lösas upp och förvandlades till migrän, spänningshuvudvärk och ledbesvär. Ibland gjorde hela kroppen så ont att hon knappt kunde röra sig, minns hon.

Men trots smärtorna bestämde hon sig för att få ner sin berättelse på papper.

–När jag läste igenom vad jag skrivit kände jag att jag ville att fler än jag skulle läsa det. Att fler skulle förstå hur det kunde vara att växa upp som alkoholistbarn och så fattiga som vi varit. Sedan, när boken väl kom ut, kände jag att det här vill jag att hela världen ska läsa. Hela världen utom Härnösand. Jag var 55 år och var plötsligt tillbaka till när jag var fem år. Det var fortfarande så fruktansvärt skambelagt att folk som känt mamma och pappa skulle läsa och veta hur vi hade haft det.

Det var inte bara Doris Dahlin som bestämt sig för att berätta. *Skammens boning* fick sällskap av en rad uppväxtskildringar i arbetarklassmiljö där livet med alkoholiserade föräldrar beskrevs. Bland andra Åsa Linderborgs *Mig äger ingen* och Susanna Alakoskis *Svinalängorna*.

–Helt plötsligt kom det en hel explosion av romaner om alkoholiserade föräldrar utan att någon av oss visste om varandra, säger Doris Dahlin. Det var så häftigt och fantastiskt, som om någon dragit bort ett draperi.

»Vissa människor som aldrig varit med om något tror att de aldrig skulle kunna bli alkisar eller uteliggare, utan att förstå vilka starka krafter som kan påverka.«

För Doris Dahlin började klassresan efter gymnasiet i Härnösand då hon bestämde sig för att studera vidare i Umeå. Så småningom utbildade hon sig till bibliotekarie och arbetade många år med böcker till utsatta barn och ungdomar.

–Själv hade jag överlevt genom att läsa och se att det fanns andra liv utanför Härnösand. Därför blev det min grej att alla barn måste få tillgång till böcker. Viljan hos den som själv varit utsatt att hjälpa andra utsatta tror hon är vanlig. Men att hon sett som sin uppgift att hjälpa andra långt innan hon börjat hjälpa sig själv insåg hon först senare.

–Det satt i min ryggrad och var inget jag valde medvetet. Redan som barn blev min roll att få pappa nykter och göra mamma glad. Jag tror att många barn i utsatta familjer, utan att reflektera över det, tar på sig en sådan roll. **S**